

is zoodanig
zeggen; hij
e ware er-
ns hem zou
jare een
niet aan den
zelf, dat

iet in allen
m duidelijk
het behoog
ns hem zou
erde religie
ren; zou zij
inkomsten
ten goede
ng van die
lit gedaan
beheer over
gerechtigd

uist is, zal
Reforma-
ons land
de Room-
Kerk; en
sprak op
De Room-
geformeerde
dagen zou
echter uit-
en was dit
n publieke
e besluiten
leerd wor-
teelst, dat
e Christe-
van zelf,
e kerke-
ster uit te
iet bij hare
religie de
ns het jus
r naar de
ng van die
der refor-
and geno-
nisbruiken
Kerk nu
erkendigd
vertuiging
reformatie
ijke Kerk
door een
van mis-
e daaruit
gekomen
hristelijke
if, en dus
goederen
heid van
dan ook
soefde de
om te be-
goederen
e Kerken
van zelf,
n nieuwe
leren dus
en kerke-
stemming

t dit dan
n Room-
loren: de
hun be-
steit. Zij
sij een
bijv. het
temming
goederen
let. Ten
akte het
an ook,
ezinning
in den
ij een-
teest, de
e refor-
em even-
spronke-
omsche
f de op-
Gerefor-
randerde
goederen
houwen
etzij als
van de
in bleef,
emming
rmeerde
mschen
oud van
n voort-
vent van
heid be-
kking te

k, dat
e Sta-
e 1580,
verbod
te van
ver de
wordt.
Staten,
ten het
ij voor-
religie
het dus
elijk te
gewest
gezegd
mming
meerde
n deze
e refor-
goed,
heeft,
mming
terover
ns het
doorn,
dezer
tomen,
ij voor
leiden,
u ver-

men, dat de inkomsten deser goederen krachtens besluit van de Overheid (welk besluit volgens hem zelf juist niet genomen is) ten goede kwamen aan de uitoefening van de Gereformeerde religie en dat „de Overheid zich gerechtigd achtte over die goederen te beschikken“.

Dat de Overheid zich toch met deze goederen in het algemeen heeft be- moeid en dat zij zelfs allerlei besluiten omtrent deze goederen genomen heeft, is volkomen juist en wordt ook door niemand betwist. Maar de Overheid heeft dit ge- daan, niet omdat zij zich zelve als de eigenaresse deser goederen beschouwde, of zich zelve gerechtigd achtte uit hoofde van haar Souvereine macht vrij over deze goederen te beschikken, maar alleen om te zorgen, dat deze goederen aan hun oorspronkelijke bestemming bleven beantwoorden. En te deed dit niet eigen- machtig, maar noodgedwongen, deels om- dat door het verbod der Roomsche religie aan een deel van deze goederen een andere bestemming moest gegeven worden, wat alleen de Overheid doen kon, deels omdat zij te zorgen had, dat degenen, die het beheer over deze goederen voerden, te niet aan hun bestemming onttrokken om er zich zelf mee te verrijken.

Wat het eerste geval betreft, zoo sprak het wel van zelf, dat na het opheffen van de Roomsche religie verschillende deser goe- deren, zooals die voor het lezen van ziele- missen enz., niet meer aan dit doel konden beantwoorden. Er moest dus wel aan deze goederen een andere bestemming worden gegeven. De Overheid heeft dit dan ook gedaan, maar zij heeft zich daarbij stijf gebonden aan den regel, dat deze goe- deren, die gegeven waren ad pias causas, of, gelijk onze vaderen het uitdrukten, voor een „heilich werk“, voor deze vrome doeleinden bestemd moesten blijven. Zoo werd in de resolutie van de Staten van Friesland van 31 Maart 1580 bepaald, „dat de profijten en opbrengsten van deze goederen zullen worden geconverteerd en gebruikt tot onderhouding van eijerlike en begijliche predikanten, schoolmeesters en onderhouding van nooddriftigen en ad alias pias causas, sonder dat deselve in privatam et secularum usum zullen worden gedistribueerd“ (Art. 8°). Men ziet, hoe streng de Staten er aan vast hielden, dat deze goederen, die tot heilige doeleinden gegeven waren, niet geseculariseerd, d.w.z. tot profane of wereldlijke doeleinden mochten gebruikt worden, maar dat zij bestemd moesten blijven tot de vrome doeleinden, waar- voor zij gegeven waren.“ En geheel in overeenstemming met wat we vroeger zagen dat de Gereformeerde theologen steeds hebben geleerd, n.l. dat deze goederen thans dienen moesten voor het onderhoud van de predikanten, voor de scholen en voor de armen, is de bestemming deser goe- deren dan ook door de Staten van Friesland voor dit drievoudig doel geschied.

En wat in de tweede plaats de kerke- goederen in engeren zin betreft, wier be- stemming geheel onveranderd kon blijven voortbestaan na de Reformatie, zoo vindt de bemoeienis der Overheid met deze goe- deren in tweelei haar oorszaak. Vooreerst daarin, dat de beheerders deser goederen zich niet onttrokken hebben gebruik te maken van de verwarring, die door 't wegvallen der Roomsche hiërarchie ontstond, om met deze goederen zich zelf te verrijken, of de inkomsten daarvan te gebruiken teneinde de Roomschen binnen- en buitenslands te ondersteunen. Dit overal voorkomende mis- bruik van deze goederen, heeft de Overheid genoopt met krachtige hand in te grijpen, en te zorgen, dat aan dit wanbeheer een einde kwam. Ze heeft daartoe in verschil- lende provincies gelast, dat al deze goederen geïnfventariseerd zouden worden en de lijsten der inventarisatie in hare handen moesten gesteld worden; ze heeft de beheerders deser goederen onder haar toezicht gesteld, of ook wel zelf het beheer van deze goederen in handen genomen, maar het doel was daarbij altijd om te zorgen, dat deze goederen niet „veralienereerd“ zouden worden, d.w.z. aan hun bestemming onttrokken.“ En een tweede oorzaak van deze bemoeienis der Overheid met de kerkelijke goederen was, dat de Kerken zelf aan de Overheid ver- zochten om, waar de inkomsten deser goe- deren niet voldoende waren voor de predikants- tractementen of deze te ongelijk verdeeld waren, maatregelen te nemen om voor betere en meer gelijkmatige predikants tractemen- ten te zorgen. Waar de Overheid zoo, op verzoek der Kerken zelve, de zorg op zich nam voor de uitbetaling der tractementen, lag het ook in den aard der zaak, dat de Overheid dan het beheer over deze goederen voerde en deze saam- bracht in „geestelijke kantoren“, zooals bijv. in Holland is geschied. Maar welke be- schikkingen de Overheid ten dezen op- zichte ook nam, dit alles raakte alleen het beheer en de administratie deser goederen, maar niet het eigendomsrecht. Wanneer men dan ook, op grond van dit beheer door de Overheid uitgeoefend, wel eens beweerd heeft, dat de Overheid nu zich zelve als eigenaresse deser goederen beschouwde, dan wordt dit terecht door Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman weersproken met de volkomen juiste opmerking, dat „de Staat door dat recht van beheer evenmin den eigendom van de goederen der Kerk heeft bezeten als de voogd dien heeft van de goederen van zijn pupil“. Trouwens, ook Mr. Van Apeldoorn zelf erkent, dat „de Overheid tijdens de Republiek in den eigendomsstand der goederen in het algemeen geen wijziging heeft gebracht.“¹⁾ Al voerde of regelde de Overheid het be- heer, de goederen bleven het eigendom van de Kerk, of wil men liever van de kerkelijke instellingen, waarvoor zij gegeven waren.

1) t.a.p. blz. 8 en evenzoo in zijn: *De Kerkelijke goederen in Friesland*, I, blz. 287.
2) *De Kerkelijke goederen in Friesland*, I, blz. 287.
3) *De financiële verhouding tusschen Staat en Kerk*, blz. 9.
4) *De Kerkelijke goederen in Friesland*, t. I, blz. 229.
5) Ook Mr. van Apeldoorn legt hierop grooten nadruk en verklaart zelfs, dat „het duidelijk is, dat hier van een nieuwe regeling van de bestemming deser goederen, als hoedanig men art. 8 van deze resolutie pleegt te beschouwen, geen sprake is.“ „Die bestemming, zegt hij volkomen terecht, is juist grondslag, niet doel van de onderhavige bepaling.“ (t.a.p. I blz. 304 en 306).
6) Zie bijv. de resolutie der Staten van Gelderland van 31 Mei 1586 bij Jhr. M. de Savornin Lohman, *De Kerkgoederen* enz. blz. 162, 163.
7) Zie Jhr. de Savornin Lohman t. a. p. blz. 150.
8) t.a.p. blz. 119.
9) *De financiële scheiding* blz. 39.

Dr. H. H. K.

Kootwijkstra Scholen

In hartelijken dank ontvangen letter A. W. Rotterdam postwissel f 750.
Da. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter Best. Arnhem, Velperweg 88.

Uit de Pers.

In de Rotterdamse Kerkbode schrijft Dr. Landwehr het volgende pittige artikel over de bewering, dat wetenschap en kunst op zich zelve genomen, nooit te veroordeelen zijn.

De gemeente des Heeren heeft een dure roeping tegenover de wereld. Zij moet zich niet van de wereld afzonderen, gelijk in de oude kerk de monniken deden. Neen, zij is geroepen om, levende te midden van de wereld, altoos te toonen, dat zij niet van deze wereld is. Zij heeft een ander levens- begrip, een andere levenswet, een ander levens- doel dan de wereld.

Als wij dit voorop stellen, moet men ons echter goed verstaan. Wij leven wel te midden van de wereld, hebben ook even vaak in de wereld, maar dat is wat anders dan de wereld te toonen.

De z.g. jongeren klagen in onzen tijd, dat de kerk hun den weg verspert tot vele terreinen van wetenschap en kunst. Waarom genieten wij niet van het hoogopbloeiende cultuurleven? Wij zijn van vele dingen afgehouwen, die op zichzelve be- schouwd, nooit zondig kunnen zijn, omdat zij vruch- ten zijn van Gods algemeene genade.

Dieselfde vragen komen ook in onze gemeente voor. De dienaren des Woords maken kennis met die vragen en vooral de opzitters in hun huisbezoek. Het rebedeeld is dan doorgaans als volgt.

Het hedendaagsche cultuurleven is sterk ont- wikkeld. Op het terrein van de wetenschap en de kunst is veel te genieten. Waarom moeten wij daar ons van onthouden? Wetenschappelijke lezing- en, al gaat het ook over Bolsjewisme, kunststun- den met voordracht en voorstellingen, moeten wij die mijden? Wetenschap en kunst, op zichzelve genomen, zijn toch van God. En zouden wij die dan voorbijgaan of verachten?

Menigeen, die deze vragen stelt, gevoelt niets van de oppervlakkigheid deser vragen. Wetenschap en kunst, op zichzelve genomen, zijn nooit te veroor- deelen. Maar, wil men mij eens aantoonen, waar wetenschap en kunst, op zichzelve genomen, voor- komen? Zitten ze in de lucht?

Neen, ze worden beoefend door menschen. Juist, en weet ge nu wel, dat daar alles van afhangt? Die wetenschap en de kunst komen tot u in een bijzonder kleed en onder een bijzonder licht. Ze worden helde doorgaans gebruikt in den dienst der wereld. Er spreekt een geest uit hun beoefening, die tegen God en onzen Heere Jesus Christus in gaat.

Moogt ge daarin behagen scheppen, of erkent ge, dat er terreinen zijn, waar gij als kinderen des verstands niet thuis hoort?

Geeft ge dat niet, dan beklaag ik u en dan is al uw redeneren van „wetenschap en kunst als gaven Gods“ ijdel. Niets anders dan een dekmantel, om uw begeerte vervuld te zien. Gevoelt ge, dat het waar is, wat ik zeide, dan zal het woord des Apostels door u niet vergeen worden: *het de wereld niet lief, noch hetgeen in de wereld is, zoo leevend de wereld liefheeft, de Heide des Vaders is niet in hem* (1 Joh. 2:15).

Leestafel.

Dr. A. G. HONIG, hoogleeraar aan de Theol. School te Kampen, schrijft EN ERVARING. J. H. Kok — 1920 — Kampen.

Dit werk van Dr. Honig is, als ik het wel heb, ontstaan uit zijn Oratie, die hij als Rector, bij de jongste Dics-viering heeft gehouden. Van die niet-uitgegeven Rede is het dan de breedere uitwerking.

Het is een werk van actueel belang, want het biedt een antwoord op de vraag, die in den allerjongsten tijd ook in onze Kerken weer naar voren is gekomen, de vraag naar de zekerheid op religieus en theologisch gebied of die naar den grond des geloofs.

Prof. Honig stelt de kwestie waar het om gaat aldus: „Is de Heilige Schrift dan wel de Ervaring het uitgangspunt en de grondslag van Religie en Theologie?“

Wij het laatste beweerd wordt door wat men de ERVARINGS- of BEWUSTZIJNS-THEOLOGIE noemt, wil hij zijn lezers die Theologie wat meer van nabij doen beken.

Nu wordt ook door Honig, zooals hij zelf zegt, „de ervaring waarbij niet gering geschat“ (p. 87) en het doet-weldadig aan wanneer er hij daaraan toevoegt: „een door intellectuelisme wordt dan ook waarlijk niet door mij bepleit. Neen, er is geen waar geloof zonder beleving, zonder gloed en zonder levens. Het beroep op de ervaring wordt dan ook door hem niet zonder meer afgekeurd. Dit komt ook al terstond uit in het streepje boven het sens in den titel deser Studie: SCHRIFT EN ERVARING. Maar over dat al of niet waarde toekennen aan de „ervaring“ gaat het niet bij de vraag, die nu weer in onze Gereformeerde Kerken naar voren is gekomen.

Bij de vraag toch wat „uitgangspunt“ en „grondslag“ is van Religie en Theologie, vormen de twee antwoorden „Heilige Schrift“ en „Er- varing“ een tegenspanning, wier twee deelen elkander uitsluiten als ja en neen, want tusschen geen derde is, zoodat, wie het eene deel be- vestigt, het andere moet erkennen.

De Gereformeerde Theologie bevestigt met haar: „de Heilige Schrift“ het eene, de Be- wustzijns-Theologie met haar „de Ervaring“ het andere deel.

Als Gereformeerde Theoloog en Dogmaticus van professie handelt nu Honig hier van de ERVARINGS-THEOLOGIE en wel van haar ontstaan, verloop en onhoudbaarheid.

In het eerste en tweede onderdeel, de descrip- tieve deelen, biedt de hoogleeraar een duidelijke overzichts van de ERVARINGS-THEOLOGIE, en in het derde, het kritische, is zijn poging om haar onhoudbaarheid aan te toonen, hem alleszins gelukt.

Voor het ontstaan van de ERVARINGS-THEO- LOGIE verwijst Honig naar DUITSLAND en wel

naar BREMEN, waar zij, nadat het Rationalisme zich had uitgeleefd en het „vernieuwe Luther- dome“ was opgekomen, aan de Universiteit te ERLANGEN, sedert eerst HARLESS en na hem THOMASUS en HOFMANN daar hoogleeraren in de Theologische Faculteit waren geworden, opge- komen is.

In HOFMANN ziet Honig den „Vader van de Erlanger-schoolen“ daarmee van de Ervarings- Theologie. Volgens HOFMANN toch „ontving de Christen zijn gedachtenwereld niet van de Kerk, zelfs niet van de Heilige Schrift, waarop ze zich beroept“, maar de „Christen geniet het kostbare bezit van de gemeenschap met God in de vrome ervaring zijns hartes“ en de Theoloog, die dñs Christen is, maakt dit zijn eigen innerlijk leven tot voorwerp van onderzoek.

„Uit zijn eigen ervaring kan de Theoloog dus komen tot de kennis van het geheel des heilswaardens.“

„De Bijbel“, merkt Honig hierbij op, „werd wel niet uitgeschakeld, maar hij diende den Theoloog, volgens HOFMANN, „nadat hij eerst van zijn eigen ervaring uit een dogmatisch systeem had ontwikkeld en daarna onbevoor- oordeeld uit de Heilige Schrift een „G-samt- anschauung des Christenthums“ had afgeleid, ten laatste om zijn dogmatische zienswijze te ver- gelijken met en te laten corrigeren door de uit- den Bijbel geputte „Gesamtanschauung des Christenthums“.

Na van p. 6—10 de „vorgangers“ en den Vader der Erlanger-school te hebben be- sproken, wijdt Honig 36 bladzijden aan den, met HARLESS en HOFMANN, ook op het gebied der Ethiek verdienstelijken FRANK, die in 1857 aan de Universiteit te ERLANGEN werd verbonden daar, na den dood van THOMASUS, uitsluitend de systematische Theolo- gie doceerde en „de gegeven en methoden van HOFMANN niet alleen systematiseerde maar ook „in wikkeld en werkte en daarom ook terecht de Dogmaticus der Erlanger School is genoemd.“

Van FRANK, die in 1894 stierf, noemt Honig in dit overzicht van het ontstaan der Ervarings-Theologie eerst de werken en geef- dan (p. 12-37) een exposé van diens hoofd- werk: *SYSTEM DER CHRISTLICHEN GEWISSE- HEIT* (1e ed. 1870-73, 2e ed. 1884), waarin hij „tracht aan te toonen, dat de Theologie moet opge- bouwd op den grondslag der Christelijke ge- loofsovertuiging.“

Voor dit exposé moet ik mijn lezers verwijzen naar de Studie zelf van Dr. Honig en bepaal mij daarom enkel tot het vermelden van diens opmerking, dat FRANK in dit zijn hoofdwerk, „van de ervaring der wedergeboorte uit of m. a. w. uit het bewustzijn der verlossing in Christus, heet het gebouw van de Christelijke waarheid, waarvan de Christen verzekerd is, op- merkelijk wijze heeft opgetrokken.“ (p. 30)

De indeeling van dit Sundaardwerk vindt men bij Honig op p. 13.

Na de Inleiding, 1e. De christelijke ver- keerdheid in haar in zichzelf berustend wezen, 2e. in haar betrekking tot de voorwerpen des geloofs en 3e. in haar betrekking tot de voor- werpen van het natuurlijk leven.

Overmield mag ik hier echter ook niet laten, dat, zooals Honig op p. 30 schrijft, FRANK in dit zijn werk tevens het Rationalisme, het Pantheïsme en het Kriticisme, „waarbij men dan niet aan KANT, maar aan STRAUSS, m. o. m. diens LUKEN JESU, en aan BAUR, m. o. m. diens CHR. KIRCHE DER 3 ERSTE JAHER, heeft te denken.

Na het „SYSTEM DER CHRISTLICHEN GEWIS- SEIT“ bespreekt Honig van p. 37—47 ook FRANK'S *SYSTEM DER CHRISTLICHEN WAHRHEIT* 3e ed. 1894, „het boek waarin hij, in aansluiting aan zijn hoofdwerk, den inhoud van het christelijk Geloof uiteen zet.“

„Het liet zich“, schrijft daarvan Honig op p. 40, „wel niet anders verwachten, of ook niet wordt van de christelijke ervaring uit ge- dedeneerd.“

Dit wordt in de studie dan aangetoond in het exposé, dat ook daarvan gegeven wordt.

Ook bij dit exposé moet ik, onder verwijzing naar de studie zelf, mij beperken.

Daaruit zij dan vermeld, dat waar het gaat over de „principia der Theologie“, voor FRANK het „principium essendi“ of de „bestaanstaande“ God is, maar dat terwijl wij, Gereformeerden, het principium cognoscendi of den „kengronn“ onderscheiden als een „externum“ en „internum“, FRANK enkel het laatste (het geloofsgewist- zijn) en niet ook het eerste (de H. Schrift) als zoodanig stelt. „Immers is voor hem de H. Schrift niet anders dan het urkundliche getuigenis van het geloofgebezuwen“ (n.l. van de Bijbelschrijvers) „en al blijft nu dit urkundliche getuigenis zijn normatief gezag bewaren, principieel bestaat er toch geen on- dercheid tusschen dit urkundliche getuigenis en het getuigenis van de volgende eeuwen, ook dat van onzen tijd“ (p. 39).

Verder zij hier nog vermeld de indeeling van FRANK'S *SYSTEM DER CHRISTLICHEN WAHRHEIT*, zijn Dogmatiek.

In deel I komt ter sprake: Het wezen, de persoonlijkheid, de drie-eenheid en de eigen- schappen Gods. In deel II de genratie (schep- ping, wereld, mensch); de degeneratie (onde, duivel); de regeneratie der menschelijke Gods als door den Godmensch toebereid, in den God- mensch gesteld; uit den Godmensch te voor- schijn tredende (genademiddelen, heilsoord, kerk).

In deel III: de voleninding der eeuwen.

Aan het slot van het eerste deel zijner Studie schrijft Prof. Honig dat uit dit zijn overzicht kan blijken, hoe ernstig FRANK er naar gestreefd heeft, de christelijke verkeerdelheid en de „christelijke waarheid van de ervaring der ge- meente uit te benaderen.

Over het tweede en derde deel deser, voor onzen dagen zoo passende, studie een volgend maal.

G.

jaren geleden zonder afscheid te nemen. U weet wel hoe ik aan boord van het schip kwam. Wij hadden een goede reis, en kwamen behouden in Indië, waar wij lang bleven. Ik maakte enig- zins kennis met het Indisch leven, en dit be- viel mij zoo goed, dat ik besloot als 't kon daar te blijven.

„Ik zal u nu maar kort vertellen dat ik ook hierin slaagde. Het schip ging zonder mij terug, „en ik kreeg een posje in een magazijn om aan te tekenen wat in en uitging. Goed schrijven had ik hier in het gesticht geleerd, gelijk meer dan mij nu kostelijk te pas kwam. Ja, ja ik heb veel aan de heeren en aan u te danken, al heb ik het vroeger met ondank geloofd. Toch ontbrak mij nog veel, en ik begreep dat het hoog tijd was kennis op te doen wilde ik voor- uit komen. Zoo ging ik dan aan het leeren met meer ijver dan ik in heel mijn vroeger leven er voor betoond had. Ik vorderde ook, maar overigens leidde ik daar in Indië, geheel zonder opzicht, een recht goddeloos, zondig en losbandig leven. Doch het zoo anders wor- den; God zij geprezen!“

„Twee jongelui“, die in het magazijn werkten, stierven plotseling kort na elkaar, beiden ten gevolge van hun ongebonden leven. Dit greep mij sterk aan, wijl ook mijn beurt wel eens spoedig komen kon. Ik verliet uit angst de muren der zonde, voor een deel althans. Doch dat gaf mij geen rust of blijdschap. Ik kwam tot ernstig nadenken, en wonderlijk, nu benierde ik mij op eens duidelijk een groot aantal teksten, psalmverzen en liederen, die ik vroeger geleerd maar veronachtzaamd had. Ook gebeece ge- schiedenissen uit den Bijbel kwamen mij weer nelder voor den geest. Ik verbaasde mij er over, en dacht er op eens aan, dat bijna al de verzen en verhalen uit den Bijbel waren, en dat ik 'elf nog zulk een boek bezitten moest hetwelk mij was nagezonden.“

Ik zocht dat boek dadelijk op, opende het — voor den eersten keer! — en begon dadelijk overig te lezen. En ja, daar hervond ik wat ik vroeger zoo vaak had gehoord, maar ook uw waarschuwingen, mijnheer en mevrouw, uw vermaningen om den Heere vroeg te zoeken, kwamen mij telkens weer in de gedachten, maar ook het vele verdriet dat ik u aangedaan heb. Maar het bleef niet bij herinnering. Hoe meer ik las en nadacht, hoe meer ik mij zondaar en schuldig voor God begon te gevoelen. Want Hij greep mij in het hart — tot mijn behoud.

Ik begon te begrijpen, dat ik voor eeuwig verloren was, zoo God Zich niet over mij ontfermde en Hij deed het voor mij — ik vertel het maar kort, — in de onverschillige omgeving waarin ik mij bevond een eenvoudige maar godvreesend man te doen ontmoeten. Hij legde mij uit, wat ik van de Schrift niet verstond, en vertrooste en bemoedigde mij. Doch nog een jaar zeker verliep, waarin ik dikwijls in groeten angst en dikke duisternis verkeerde. Daarna eerst ging mij het volle licht op en kon ik met den blindegeborene uitroepen: „Ede- ding weet ik, dat ik blind was en nu zie!“

Met blijde belangstelling en ontroering hadden de opziener en zijn vrouw het verhaal aange- hoord, en de eerste kon niet nalaten te zeggen:

„Uw verblijf hier, hoewel kort, is dan toch onder Gods bestuur niet geheel nutteloos ge- weest!“

„Neen, zeker niet; dat zal u nog verder blijken.“

„Mijn patroons, al kon het hun ook niet schelen of ik God of de wereld dunde, merkten toch zeer goed op, hoe mijn veranderde leefwij- ze ook maakte, dat ik veel bruikbaar was voor mijn werk. Daarbij trachtte ik het vroeger verzuimde in te halen, en kon weldra op het kantoor geplaatst worden, en meer geld verdienen. Ik klom allengs op tot ik den post bereikte dien ik thans bekleed. Mijn moede pak dank ik daaraan, dat ik onder anderen het opzicht heb over een aantal inlander- den; het duidt mijn rang aan. Ik ben nu na zooveel jaren eens overgekomen, en mijn eerste gang was naar het gesticht zooals u ziet. Mijn ouders zijn trouwens al lang dood.“

„Maar“, sprak de opziener, „ijn één ding kon ik u niet prieten. Waarom hebt ge ons niet eens geschreven?“

„Met opzet“, antwoordde Karel. „Ik wilde eerst een ander mensch worden, en dan mij aan u vertoonen. Gode zij dank, het is gelukt. Ik heb thans meer dan voldoende voor het aardche leven, maar ik verblijf mij bovenal dat het eeuwige leven mijn deel is.“

„Te recht“, zei de opziener, en toegevend aan een gedachte die hij hem opkwam, ging hij voort:

„Kan het ook zijn dat ik de bewijzen van uw voorspoed reeds jaar op jaar heb ontvangen?“ „Nu ja dan“ was het antwoord. „Wat ik zoud was slechts een gering bewijs van dankbaarheid.“

Den geheelen dag bleef Mulder de gast van het echtpaar, voor wie hij fraaie geschenken had meebreacht. Hij bezocht ook de school, waar de jongens verbaasd den vreemdeling aankijken, nog meer toen hij hun vertelde hoe hij eens op diezelfde banken had gezeten als zij nu, en hoe hij heengegaan als een slechte jongen, nu geleerd had God te dieoen. Daartoe wakte hij de knopen ook door zijn voorbeeld onder Gods zegen op.

Nadat de jeugd rijkelijk onthaald was, nam de bezoeker afscheid. Nog vaak kwam hij terug, en vergat ook later in Indië de stichting niet.

Hier eindigde de meester zijn verhaal en vroeg: „Hebben nu allen begrepen wat bedoeld wordt met het brood op het water, en het vinden na vele dag-n?“

En van alle kanten klonk het: „Ja, ja, meester.“

Die hier bedrukt met tranen zaait, Zal juichen, als hij vruchten maait; Die 't zaad draagt, dat men zaaien zal, Gaat weerend voort, en zaait het al; Maar hij zal, zonder ramp te schromen, Eerlang met blijdschap wederkomen, En met gejuich, ter goeder uur, Zijn schoven dragen in de schuur.

HOOGENBERG.

van § 16—2 van de wet van 11 Mei 1873, welke bepaling gehandhaafd bleef toos de in- trekking der befande Mei-wetten in 1887.

De Roomsche „Germania“ merkt daarbij op: „Het is een buitengewoon gewichtig deel harer vrijheid, dat aan de kerk door opheffing van de voordracht tot approbatie teruggegeven is.“

De Evangelische Kerk is er echter slechter afgekomen. Het Sumepiscopaat, d.i. het ambt van Oppertien Baschop over de Evangelische Kerk, dat vroeger door den Koning van Pruisen uitgeoefend werd, is door de nationale ver- gadering aan drie ministers die tot de E-angeli- sche kerk behooren, opgedragen. Zoo staat dan die kerk onder een bestuur van drie hoofden, dat in hare inwendige aangelegenheden ingrijpen kan, waardoor het mogelijk is, dat het op hare toekomst een beslissenden invloed uitoefent. Al heeft men van Evangelische zijde tegen deze regeling zoo krachtig mogelijk geprotesteerd, men heeft het tot hertoe niet noodig gevonden dat driehoofdig Bestuur op te heffen.

Dit is te verklaren uit het feit, dat de Room- sche kerk in Pruisen een eenheid vormt, waar- mede men heeft te rekenen, terwijl de Pruisi- sche landkerk verdeeld en verscheurd is, doordat men elkander bestrijdende richtingen daarn vindt. De Evangelische kerk is daardoor zwak en daarom kan de regeering over haar blijven heerschen.

Engeland. Een manifest aan het En- gelsche volk.

Er is een manifest door de aartsbisschoppen van Canterbury en York en door de leiders van de Vrije kerken tot de volken van het Brit- sche rijk gericht. De inhoud komt op het vol- gende neer.

Na vermeld te hebben, dat bij het begin van het jaar de donkere tijd dien wij beleven, ver- licht werd, door de eerste ministers van En- geland en der Dominions de natie uitnoodigden om te trachten den vrede en een beter leven te bevorderen door andere dan materiele d-ingen, wordt betoogd dat geen onderwij, weten- schap, diplomatie of voorspoed in den handel een ordelijke ontwikkeling van het leven der wereld schenken kan, als dit gedaan gaat met het geloof, dat stoffelijke kracht 't voornaamste is. Zij willen dat het Vader'schap Gods en het Goddelijk doel dat de Heere met de wereld heeft, als hoofdpunt van het Christendom zal erkend worden.

De geestelijke leiders van het Engelsche volk meenden dat zij de gedachten van de staaten- dende leiders nader moesten aandringen, door er op te wijzen, dat eerst het Koninkrijk Gods dient gezocht te worden en Zyne gerechtigheid. Alle handelingen op sociaal, industrieel en in- ternationaal gebied moeten op het geheele veld van onze wederzijdse verhoudingen tot onze medemenschen, door „Gerechtigheid beheerscht worden, een veld waarop heide en rechtvaar- digheid een vaste plaats behooren in te nemen.“ Een drietal dingen wordt den Christenen aan- bevolen.

1o. Wij hebben opnieuw persoonlijk de waarden van het Evangelie voor het mensche- dom te aanvaarden, en ons opnieuw daadwer- kelijk aan den dienst Gods te geven.

2o. Den drang tot zelfzuchtig „win bestrij- dend, hebben wij ons oordeel over sociale, in- dustriele en internationale zaken te toetsen aan den standaard van overeenstemming met den geest van Christus.

3o. Wij hebben ons te verenigen tot gebed, beradslaging en handelen, zoodat ons gemeen- schappelijk Christelijk burgerschap de voornaamste macht in ons nationaal leven wordt.

Het is moeilijk in dezen tijd van velerlei in- spanning en verwarring, ons op te hield tot nieuwe werkingen van den geest. Maar de macht om zich daartoe op te heffen, wordt juist be- loofd als antwoord op ons gebed. De groote belofte is gegeven: „Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijnen Geest, zegt de Heere der heerschers.“

Dit alles is goed gezegd. Doch wij missen in dit stuk het vermaan tot verootmoediging voor God. Of zouden de geestelijke leidschenden van Engeland meenen, dat het Engelsche volk en zijn regeering ten opzichte van den wereld- brand geheel vrij uitgaat?

WINCKEL.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Dat men schrift over hetgeen geschreven is in de vorige *Heraud*.

1e. Hoe groot is nu het tekort over het jaar 1919?

1e. Het tekort f 8400, of f 15.237, of f 29.771.

2e. Is het voorstel van Reenen op de jaar- vergadering aangenomen of alleen besproken?

Uit deze vragen blijkt, dat de belangstelling voor de Vrije Universiteit nog leeft, maar ook dat zelfs voor belangstellenden het niet gemak- kelijk is om in „eens anderman's boeken te lezen.“

Administrateurs worden altijd sterk verdacht van niet „toevenarijen“, naar zoo erg is het niet, maar den toch met goochelarijen om te gaan. In hoofdzaak moet deze onderselling worden toegeschreven aan de zekerheid der cijfers en aan de moeilijkheid om te gelooven wat men niet gaarne wil.

Schijft, dat de inkomsten der zoo geliefde stichting belangrijk toenemen, en in een jaar van ± f 93.000 stijgen tot f 118.000, en met blijdschap wordt dit bericht gelezen en gaarne geloofd.

Komt daar evenwel bij, dat er niettegenstaande dezen vooruitgang toch een tekort is van f 8400, dan wil er dat zoo slecht in, dat men den administrateur, hoe hoogacht, en hoe be- kwam hij zich denkt, wel niet tegensprekt, maar ... ja toch een beetje verdenkt van, zij het goedbedoelde, goochelarijen met cijfers te plegen.

Nog bezwarender wordt het, wanneer de cijfers op de rekening een raadzelijk saldo aan- geven, zooals nu waar het tekort van de Medi- sche faculteit eens duidelijk wordt genoemd. Duidelijk wordt genoemd, wil niet zeggen dat het pas voor het eerst openbaar wordt gemaakt.

Op pagina XXVI jaarvervalg voor 1918 vindt men reeds onder het hoofd „Medische faculteit“ saldo te kort 1 Jan. 1918: f 11.851.304, welk saldo aan 't eind van dat jaar, dus in 1919, f 14.250.834 bedroeg, en nu tot f 29.771 is geklommen.

Aan 't eind dus van 1919 staat de zaak zoo, dat aan het kapitaal der vereeniging f 8400 en f 29.771, dus samen f 38.171, is onttrokken.

De tweede vraag kan niet met *Arrijzen* wor- den beantwoord. Op de jaarvergadering worden zeer weinig besluiten genomen. Maar dat is ook niet noodig. Wanneer door een referent een onderwerp is ingeleid dat geen tege-spraak heeft ontmoet, maar krachtig wordt toegejuicht, dan is

Voor Kinderen.

PREDIKER II vs. 1.

(Slot.)

„Ik ben die Karel Mulder“, glog de bezoeker voort, dezelfde die een jaar in dit gesticht is geweest, tot ik ondankbaar wegliep.“

„Maar“, riep de opziener verbaasd, „hoe is het mogelijk dat